

**Jaarplan
Kenniscentrum
Vlaamse Steden
2021**

Inhoud

Profiel	Programma's	Andere opdrachten
3 Woord vooraf	10 Thema's jaarplan 2021	30 Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en zijn administratie
4 Wie is het Kenniscentrum?	12 O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie	30 Opleiding gebiedsgericht werken
5 Communicatie	17 Smart cities	
8 2021 – Scharnierjaar naar een nieuwe samenwerkings-overeenkomst	22 Stadsgenoten	
	24 Ruimtelijk rendement	
	27 Life+ Integrated Projects Climate Action: project BE-REEL !	

Profiel

Woord vooraf

2020 was een bijzonder jaar. De coronacrisis heeft heel de wereldbevolking voor enorme uitdagingen gesteld. Ook onze steden kregen het hard te verduren. We kregen te maken met een heleboel moeilijkheden en tegenslagen, maar we toonden veerkracht en een groot aanpassingsvermogen aan de veranderde situatie. Zo werd ons huis ook ons kantoor, telewerken werd de norm. Telewerken is vermoedelijk één van de maatschappelijke fenomenen die ten gevolge van de pandemie zal blijven voortduren in het post-coronatijdperk.

2021 is het scharnierjaar naar een volgende samenwerkings-overeenkomst. Eind dit jaar komt een einde aan de derde samenwerkingsovereenkomst. Dit jaar zal dan ook tussen 22 maart en 12 mei een bezoek gebracht worden aan de managementteams van de dertien centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), waarbij de te continueren en nieuwe thema's, uitdagingen en programma's, besproken zullen worden. Die input vormt meteen ook de basis voor het programma 2022-2026. Eind dit jaar zal aan de gemeenteraden worden gevraagd om de werking verder te zetten op basis van een zelfevaluatie. De gemeenteraden moeten zich dan onder meer beraden over de vraag of de vooropgestelde ambities de afgelopen vier jaar zijn gerealiseerd. Inhoudelijk wordt 2021 vooral een jaar waarin we een aantal projecten verder zullen afwerken en consolideren met wat we bezig zijn.

Binnen het thema Smart Cities kijken we uit naar de verdere realisatie van het speerpuntprogramma.

Tevens zal, in het kader van het project Stadsgenoten, het rapport "The Extra Mile" over de diversiteit in de personeelssamenstelling van de stadsorganisatie gefinaliseerd worden. We willen in 2021 ook de fundamenten leggen van een kader dat inzet op het verhogen en aanscherpen van interculturele competenties, inclusief leiderschap, het uitdiepen en implementeren van visie en het creëren van draagvlak en 'sense of urgency'.

Het belooft, ondanks het scharnierjaar, een boeiend en productief jaar te worden.

2020 is helemaal niet gemakkelijk geweest. Ik wil graag Linda Boudry en haar team, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de VVSG en tenslotte ook de burgemeesters (en hun organisaties) van de 13 centrumsteden bedanken voor hun inzet, initiatief en engagement.

Wim Dries
Voorzitter Kenniscentrum Vlaamse Steden

Wie is het Kenniscentrum?

Het Kenniscentrum Vlaamse steden is een Interlokale Vereniging opgericht in 2007 onder impuls van de dertien centrumsteden en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw (VVSG). De samenwerking wordt geformaliseerd door een samenwerkingsovereenkomst met een looptijd van vijf jaar. De duur kan telkens verlengd worden met maximaal vijf jaar bij beslissing van de gemeenteraad van de Centrumsteden en van de Raad van Bestuur van de vzw VVSG. Eind 2016 werd de derde samenwerkingsovereenkomst 2017 – 2021 door alle partners goedgekeurd.

Samen met de VVSG vormen de Vlaamse Gemeenschapscommissie en het team Stedenbeleid van de Vlaamse overheid de belangrijkste partners. Bovendien wordt alle kennis en informatie breed toegankelijk gemaakt via de website van het Kenniscentrum.

Het Kenniscentrum wordt aangestuurd door:

- het beheerscomité samengesteld uit de 13 burgemeesters en een vertegenwoordiger van de VVSG;
- het dagelijks bestuur dat bestaat uit de voorzitter van het Kenniscentrum, de voorzitter van het burgemeestersoverleg van de centrumsteden, een delegatie van de algemeen directeurs van de centrumsteden en een vertegenwoordiger van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) en de VVSG en 2 experts;
- werkgroepen die de programma's voeden en ondersteunen.

Voor de personeelsbezetting wordt geopteerd voor een kleine en slagvaardige staf. De coördinatie van het Kenniscentrum is in handen van Linda Boudry, daarin voltijds bijgestaan door Joris Voets. Lotte De Bruyne neemt het spoor 'Stadsgenoten' voor haar rekening.

Communicatie

De Vlaamse steden worden overspoeld door een enorme stroom aan informatie en initiatieven al dan niet rechtstreeks gelinkt aan stedelijke problematieken. Daardoor is het niet evident hoofd- en bijzaak van elkaar te onderscheiden. Het Kenniscentrum wil hen daarom ondersteunen bij het filteren en structureren van deze informatietoevloed. Daarbij hanteren we diverse kanalen en methodieken, niet enkel om de steden doch ook om onze verschillende partners en stakeholders te bereiken. Via uiteenlopende digitale instrumenten wil het Kenniscentrum daarnaast ook zelf actief en liefst innovatief communiceren met haar verschillende partners en stakeholders.

Stofferen portaalsite

De portaalsite, www.kenniscentrumvlaamsesteden.be, is de spil van het informatieaanbod en de communicatie van het Kenniscentrum. Via de website ontsluiten we de kennis en informatie die in ons bezit is. De site biedt verschillende zoekmogelijkheden om binnen de kernthema's van het Kenniscentrum snel de nodige informatie en achtergronden te vinden. De openingspagina wordt verschillende keren per maand vernieuwd. In totaal werden op 1 januari 2021 reeds 641 nieuwsitems gepubliceerd.

De website wordt stelselmatig geactualiseerd naarmate de inhoudelijke werkzaamheden van het Kenniscentrum vorderen. Zo werden verschillende deelpagina's aangevuld of aangemaakt naar aanleiding van de opmaak van het jaarverslag 2020. Daarnaast zetten we wekelijks een interessante studie in de kijker. Sinds 17 januari 2011 beschikken we over een gebruikersregistratie. Daaruit kunnen we afleiden dat de website sindsdien 142.364 keer is bezocht (stand van zaken op 1 januari 2021) en dat er sinds midden januari 2011 442.726 pagina's werden bekeken. Tot dusver is de webpagina door 96.955 unieke bezoekers geconsulteerd.

Opmaak maandelijkse nieuwsbrief: bij de doelgroep in de bus

In elk nummer van de nieuwsbrief biedt het Kenniscentrum een goede mix aan van onderwerpen (naar inhoud en type): aankondigingen van acties, activiteiten of publicaties, standpunten in (actuele) beleidsthema's, kennisitems (verwijzing naar een verschenen studie, een dossier dat door een werkgroep is samengesteld, etc.), beleidsitems van het Kenniscentrum (een nieuwe partner, een nieuw thema), linken naar interessante websites, informatie rond stedenbeleid in het buitenland,... Sinds de start van de nieuwsbrief werden intussen 1.155 items gedocumenteerd. Eind 2020 gingen al 131 nieuwsbrieven de deur uit.

Website Complexe stadsprojecten

De centrumsteden bouwden de voorbije jaren heel wat kennis op rond complexe stadsprojecten. Deze waardevolle kennis en informatie rond stadsprojecten zat echter in brokjes en beetjejes verspreid. Sinds de lancering van een website www.complexestadsprojecten.be in juni 2012 beschikt het Kenniscentrum over een goed kennisplatform langs waar de opgebouwde knowhow op een samenhangende manier gebundeld en gedeeld wordt met alle spelers in dit domein: de centrumsteden zelf, andere lokale besturen, bovenlokale overheden én de private sector. Sinds de lancering werd de website al 67.511 keer bezocht en werden er 179.631 pagina's bekeken. De website werd door 52.659 unieke bezoekers geconsulteerd (stand van zaken 1 januari 2021).

De softwarematige update van de website werd afgerond in 2020. Het redactieteam (Hardwin De Wever, Philippe Van Wesenbeeck, Mieke Gevaert, Marc Martens, Jan Schreurs, Marc Bauwens, Stijn De Vleeschouwer, Isabelle Verhaert en Linda Boudry) zal in 2021 de grondige inhoudelijke update van de projectfiches verder coördineren.

Website ‘herbestemming kerken’

In 2014 inventariseerde en documenteerde het Kenniscentrum 250 herbestemde kerken in binnen- en buitenland. Voor elke herbestemde kerk werd een fiche opgesteld die naast de ligging en de huidige functie(s) een beknopte historiek van het kerkgebouw bevat alsook foto's, contactgegevens en linken naar relevante sites. De website '[herbestemming kerken](#)' is sinds de lancering op 20 oktober 2015 al 31.527 keer bezocht en 76.952 pagina's werden bekeken (stand van zaken 1 januari 2021). Tot dusver is de website door 22.641 unieke bezoekers geconsulteerd.

Net als in 2016, 2017, 2018, 2019 en 2020 zal de website in samenspraak met de projectleider van het projectbureau herbestemming kerken ook in 2021 aangevuld worden met 30 nieuwe cases.

Website ‘tijdelijk gebruiken’

Het Kenniscentrum bestudeerde in 2015 aan de hand van binnen- en buitenlandse voorbeelden de condities waaronder tijdelijke invullingen in Vlaanderen een volwaardig instrument kunnen worden: mogelijke functies, kritische succesfactoren, vereist wetgevend kader, kostprijs, rol van lokale overheden, administratieve vereisten,... Al deze informatie werd in 2016 verwerkt tot een website die gelanceerd werd tijdens een studiedag op 23 februari 2016. De website '[tijdelijk gebruiken](#)' werd sindsdien 15.423 keer bezocht door 12.492 unieke bezoekers (stand van zaken 1 januari 2021). Er werden 47.939 pagina's bekeken. Ook deze website wordt in 2021 verder aangevuld met 20 nieuwe cases.

Instrumentendatabank lokaal woonbeleid

Deze databank ging in november 2011 online. De [databank](#) wordt halfjaarlijks geactualiseerd, bij die gelegenheid wordt nieuwe informatie toegevoegd en wordt bestaande informatie aangevuld, aangepast of verwijderd. Het Kenniscentrum spreekt de verantwoordelijken binnen de steden daarbij aan om de nodige aanpassingen door te voeren.

THE FUTURE IS HERE

2021 – Scharnierjaar naar een nieuwe samenwerkingsovereenkomst

Eind 2021 zal de derde samenwerkingsovereenkomst ten einde lopen. Dat is een goede aanleiding om de ontwikkeling van het Kenniscentrum opnieuw te evalueren.

Voorafgaand aan de twee vorige overeenkomsten werd steeds ruim tijd genomen om het nieuwe programma van het Kenniscentrum in overleg met de steden op te bouwen. Die open en participatieve aanpak werd gewaardeerd en is zeker mee de verklaring waarom in de programmaperiodes 2012-2016 en 2017-2020 veel intensere contacten en interactie met de stadsbesturen zijn gegroeid. Op voorstel van het dagelijks bestuur van het Kenniscentrum werd geopteerd dezelfde werkwijze te hanteren in de aanloop naar de vierde samenwerkingsovereenkomst.

- Aan de gemeenteraden zal eind 2021 gevraagd worden om de werking verder te zetten. De Interlokale Vereniging Kenniscentrum Vlaamse Steden zal daartoe een zelfevaluatie opstellen voor de programmaperiode 2017 – 2020. Dit document moet de gemeenteraadsleden inzicht geven in de werking en die werking ook evalueren. Het document zal bestaan uit twee delen. In een eerste deel maken we een evaluatie op grote lijnen: hoe kijken we op de derde termijn terug? Vinden we dat de ambities gerealiseerd zijn?

In een tweede deel geven we een meer toegespitst overzicht van de activiteiten op de belangrijkste werksporen in de voorbije vier jaren. We houden dat beknopt en verwijzen zoveel mogelijk naar de website of bijgevoegde overzichtsdocumenten voor wie over bepaalde aspecten meer wil lezen.

- In de eerste jaarhelft van 2021 gaan we opnieuw het gesprek aan met alle managementteams van de 13 centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.
- Conform de afspraken in het dagelijks bestuur bezorgen we vooraf een overzicht van de werkzaamheden en output gerealiseerd in de lopende overeenkomst (2017 – 2020) en maken ook al een eerste inschatting van welke programma's continuering vragen, wat daar mogelijke nieuwe accenten in zijn en wat daarnaast de beschikbare ruimte is voor nieuwe thema's. Het spreekt voor zich dat deze inschatting een voorzet is en dus voorwerp van overleg.
- Ook wordt aan de managementteams gevraagd om een thema/thema's aan te leveren die leven binnen de stad en die voorwerp zouden kunnen uitmaken van de nieuwe overeenkomst (2022 – 2026).
- De som van de prioriteiten per stad levert ons een longlist op die als input zal dienen voor de voorbereiding van de nieuwe programmaperiode die start begin 2022.

Programma's

Thema's jaarplan 2021

De meeste programmaonderdelen die in dit jaarplan voorzien zijn, bouwen verder op ontwikkelingen in 2020. Hieronder worden de werksporen in de diverse programma's verder toegelicht.

O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie

1. Rapporterings- en visualisatietools
 - 1.1. Stad in cijfers
 - 1.2. ORBA of Opvolging Realisatie BestuursAkkoord
2. Ontwikkelen van een datawarehouse
3. GDPR – Meer dan een dataregister
4. Schillenboek of gemeentelijke processen
gebouw gerelateerde informatie

Smart Cities

1. De stad 'slimmer' maken
 - 1.1. Speerpuntenprogramma
 - 1.2. Studiereis
2. Smart Flanders
3. VLOCA

Stadsgenoten

Innovaties in de stedelijke organisatie

Ruimtelijk rendement

1. Toekomstgericht herbestemmen:
haalbaarheidsstudies herbestemmen van parochiekerken
2. Van leegstaande naar verweven werklocaties
 - 2.1 Verweving I
 - 2.2 Verweving II

Europa

1. Life + Integrated Projects Climate Action:
project BE-REEL!

Andere opdrachten

1. Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en zijn administratie
2. Tweedaagse opleiding gebiedsgericht werken
'It takes a community to raise a child'

1 + 1 = 11

O(mgeving) B(eleid) M(anagement) informatie

Steden hebben een steeds groeiende behoefte aan een goed gedocumenteerd beeld van de omgeving waarin beleid gevoerd dient te worden, aan gestructureerde data-analyse, aan opvolging van beleidsdoelen en inzichtelijke rapportering en visualisatie. De 13 centrumsteden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie hebben beslist waar mogelijk en nuttig een gezamenlijk traject uit te stippelen om zo een fact-based beleid sneller mogelijk te maken. Dat stelt hen in staat te leren van elkaar en het werk te verdelen.

1. Rapporterings- en visualisatietools

De nood aan gebruiksvriendelijke datavisualisatie tools laat zich zowel op het vlak van omgevingsdata als qua beleids- en managementinformatie voelen. De omgevingsanalyses gehanteerd in de beleidsvoorbereiding vragen ‘leesbare’ informatie over de context waarin beleid tot stand komt. De monitoring van lokale meerjarenplannen en de opvolging van concrete actieplannen en acties vergen geïntegreerde rapporteringssystemen waarin data uit diverse bronnen en databanken verbonden en geïntegreerd kunnen worden. Geavanceerde visualisatiesystemen verschaffen het college en de leidinggevenden daarbij inzicht in de recentste status en knelpunten, in vergelijkende gegevens en in de realisatievoortgang.

1.1. Stad in cijfers (OBMi – werkgroep)

De OBMi – werkgroep is de plek waar alle vragen en behoeften op vlak van omgevingsinformatie gepost worden. De OBMi – werkgroep neemt kwesties zelf op of verwijst ze naar meer gespecialiseerde werkgroepen waar nodig. De voorbije jaren werkte elk van de steden aan een eigen databank met omgevingsdata maar het ontwikkeltraject

werd gezamenlijk doorlopen. Daarbij droeg iedereen afhankelijk van de reeds eerder in de stad opgebouwde deskundigheid een steen(tje) bij. Het hele traject was voor de centrumsteden meteen ook een proces van capacity building, daarbij op sleeptouw genomen door Gent en Antwerpen.

In 2018 werd een belangrijke mijlpaal in het OBMi traject bereikt: vanaf 15 oktober beschikt elke stad over een eigen ‘Stad in cijfers’ website, met een dashboard dat toegang biedt tot overzichtelijk geordende data. Hierbij werden ook de data uit de stadsmonitor edities 2008, 2011, 2014 en 2017 geïntegreerd.

In 2021 werkt de werkgroep verder aan de consolidatie en verdere uitbouw van de ‘Stad in cijfers’ websites. De werkgroep zal daarbij verder inzetten op:

- Het ontwikkelen van uitgebreide gedetailleerde rapporten en steekkaarten met kerncijfers voor de thema’s waarvoor die nog niet voorhanden zijn;
- Het verkennen van nieuwe databronnen en indien mogelijk integreren in ‘Stad in cijfers’;
- Het maken van afspraken over gezamenlijke data-aanvragen;
- Het versterken van de dialoog met externe dataleveranciers;
- Het dieper ingaan op aspecten gerelateerd aan het publiceren van data zoals privacy;
- Het ontsluiten van gegevens als open data via een open data platform;
- Integratie data uit de stadsmonitor editie 2021.

In 2021 wordt de werking van de OBMi werkgroep verder gezet met een tweemaandelijks vergaderfrequentie. Dit zal toelaten meer complexe uitdagingen, zoals complexe data-aanvragen, tussentijds grondig aan te pakken.

1.2. ORBA of Opvolging Realisatie BestuursAkkoord

ORBA is de tool waarmee de Stad Antwerpen, aan de hand van indicatoren, projecten en releases, de voortgang van verwezenlijkingen in het kader van het bestuursakkoord monitort. Bij aanvang van het project ORBA onderzocht het Kenniscentrum samen met geïnteresseerde steden of en hoe deze tool ook in andere steden zijn nut kan bewijzen. Eind 2017 werden de mogelijkheden van ORBA aan de managementteams van geïnteresseerde steden toegelicht. In 2018 werd de technische haalbaarheid van een implementatie van ORBA2, bij de centrumsteden onderzocht. Daarbij werd uitgegaan van maximale gezamenlijke inspanningen omtrent software ontwikkelingen, implementatie, hosting en bijhorende dienstverlening.

In 2019 werkte het Kenniscentrum samen met geïnteresseerde steden aan een eerste werkende versie van ORBA2. Aan de hand van een uitgebreid stappenplan werd tegen 31 mei gewerkt aan een eerste operationele versie bij de pilotstad Mechelen. Snel daarna was ORBA ook beschikbaar voor de andere deelnemende steden.

In 2020 gingen de steden aan de slag met hun meerjarenplanning 2020-2025 in ORBA. Doelstellingen, actieplannen en acties werden ingevoerd en er werd

gewerkt aan gepaste indicatoren. In 2021 wordt het gebruik en de inbedding van ORBA in de organisatie verder uitgediept. Tegelijk gaan steden aan de slag met de projectplanningstool, gekoppeld aan ORBA.

In de maandelijkse vergadering van de werkgroep ORBA worden verdere afspraken gemaakt over de gezamenlijke ontwikkeling van nieuwigheden en worden de evoluties binnen ORBA Antwerpen geëvalueerd op hun geschiktheid voor de andere centrumsteden. Daarbij wordt zoveel mogelijk vastgehouden aan een gemeenschappelijke code basis.

Na een uitgebreide verkenning naar de interesse in ORBA bij andere lokale besturen zullen in 2021 ook niet-centrumsteden aansluiten bij de werkgroep ORBA. Het Kenniscentrum zal samen met stad Antwerpen de ingebruikname van de tool bij deze besturen begeleiden. Er wordt voorzien in een opleiding en een documentatiepakket. Daarnaast krijgen instappende besturen één van de deelnemende centrumsteden als meter of peter.

Naar aanleiding van het “haalbaarheidsonderzoek naar het koppelen van ORBA met financiële softwarepakketten uit de centrumsteden” zal in 2021 de datatoegankelijk van te koppelen pakketten verder onderzocht worden.

2. Ontwikkelen van een datawarehouse

Een datawarehouse kan omschreven worden als een virtueel magazijn met dossierkasten. Elke dossierkast bevat laden met daarin telkens een reeks samengestelde dossiers die bewust en gestructureerd zijn samengesteld. Bij het opbouwen en ontwikkelen van zo een magazijn dienen veel bouwstenen en aandachtspunten in rekening gebracht te worden om tot een succesvolle implementatie te leiden.

In de voorgaande jaren werd aan de hand van oefeningen in elk van de deelnemende steden tijdens acht workshops ingegaan op de belangrijkste bouwstenen voor de uitbouw van een datawarehouse: informatiebehoefte bepalen, inzetbaarheid van datawarehouse voor specifieke informatiebehoeften en de haalbaarheidscheck. Daarna werd gekeken naar de impact op de interne organisatie, de beschikbare software, implementatie en datamanagement.

Naar aanleiding van het “haalbaarheidsonderzoek naar het koppelen van ORBA met financiële softwarepakketten uit de centrumsteden” wordt in 2021 een werkgroep opgericht die de krijtlijnen voor een mogelijk gezamenlijk datawarehouse traject uittekent. Dit wordt een gemengde werkgroep met afvaardiging van de algemeen directeurs, financieel directeurs, een aantal ICT-directeurs en leden van de ORBA werkgroep.

Het Kenniscentrum deed in het voorjaar van 2020 navraag naar de interesse van de steden en VGC in een opleiding PowerBI.

11 steden en VGC gaven aan geïnteresseerd te zijn. In 2020 werd een lessenreeks van vier lesdagen uitwerkt, opgebouwd volgens een groeimodel met stijgende moeilijkheidsgraad, van beginners tot gevorderden. Deelnemers konden in- en uitstappen naargelang hun niveau en kennisbehoefte. In het najaar van 2020 werden 3 lessenreeksen van 4 lesdagen georganiseerd. Op vraag van de deelnemers krijgt deze lessenreeks in 2021 een vervolg waarin gefocust wordt op uitdieping van de kennis. De invulling van 8 resterende lesdagen wordt bepaald in samenspraak met de leden van de werkgroep ORBA.

3. GDPR – Meer dan een dataregister

Op 25 mei 2018 trad de General Data Protection Regulation (GDPR) in heel de Europese Unie in werking. Die datum ligt ondertussen al even achter ons, maar heel wat stedelijke IT-verantwoordelijken, belast met het implementeren van deze GDPR blijven nog zitten met vragen en onduidelijkheden.

In de workshopreeks GDPR gestart in februari 2018 organiseert het Kenniscentrum Vlaamse Steden op 3 maart 2021 een nieuwe workshop GDPR voor de stedelijke GDPR verantwoordelijken. Op deze workshop zullen we de werking van de werkgroep GDPR evalueren. Op basis van een uitgebreide bevraging van de deelnemende DPO's stellen we daarna samen een programma op voor de workshops in 2021.

4. Schillenboek of gemeentelijke processen gebouwgerelateerde informatie

In het Schillenboek worden gemeentelijke processen waarin informatie over gebouwen een (belangrijke) rol speelt, geïnterviewd en gedocumenteerd. Bedoeling is om per gemeentelijk proces een handzame fiche op te stellen waarin best practices worden beschreven, een ideaal gegevensmodel wordt gezocht en de interactie met een centraal Vlaams gebouwenregister wordt gedocumenteerd.

In 2017 werd gewerkt aan de basis voor dit Schillenboek. Er werd een methodiek uitgewerkt voor het beschrijven van gebouw gerelateerde processen aan de hand van één modelproces: het in- en uitschrijven van burgers door de gemeenten. Tegelijk werd een uitgebreide inventaris gemaakt van gebouw gerelateerde processen binnen de stedelijke administratie.

In de volgende jaren werden de eerste schillenfiches opgeleverd en voorgesteld aan de dienstenleveranciers.

Ook in 2021 wordt gewerkt aan nieuwe fiches. Daarbij staat de verzameling van gebouw- gerelateerde informatie tijdens onderzoeken in de woning centraal.

In het voorjaar van 2021 zal een schillenfiche voor ongeschikt/ onbewoonbaar verklaring worden uitgewerkt. Parallel wordt gewerkt aan een fiche over de opvolging van leegstaande bedrijfspanden. In overleg met leden in de werkgroep schillenboek wordt daarna een nieuw thema gekozen.

Smart cities

1. De stad 'slimmer' maken

Na enkele co-creatieve momenten werd in 2017 door de stuurgroep van het verkennend onderzoek Smart Portraits onderstaande werkdefinitie geformuleerd en goedgekeurd. Deze definitie kan eventueel later in het traject indien nodig aangepast worden, maar vooralsnog wordt deze definitie binnen het traject "Smart Cities" van het Kenniscentrum gehanteerd.

Een Smart City is een stad waar alle belanghebbende stedelijke actoren uit de quadruple helix samenwerken aan efficiëntere en meer effectieve oplossingen om stedelijke uitdagingen aan te pakken, gekenmerkt door het samen mogelijk maken van innovatieve oplossingen die aandacht hebben voor de lokale context en eigenheid van de stad.

Het verzamelen, verwerken, delen en openen van data met belanghebbende actoren draagt bij tot het formuleren van concreet beleid en de vertaling naar oplossingen.

De stedelijke overheid kan afhankelijk van projecten en de daarbij horende actoren en technologische oplossingen diverse rollen opnemen: initiëren, faciliteren, regisseren, stimuleren, reguleren, experimenteren, testen, valideren, implementeren, ...

De stedelijke overheid vervult deze functie ten dienste van en ter bescherming van het algemeen belang.

1.1 Speerpuntenprogramma

Voor de verdere Smart City werking van het Kenniscentrum wordt gekozen voor de ontwikkeling van een speerpuntenprogramma naar Nederlands City Deal-model. Een goed gekozen speerpuntprogramma moet daarbij aan een aantal duidelijke criteria voldoen. Het programma moet:

- een maatschappelijke uitdaging aanpakken die de levenskwaliteit van burgers verhoogt;
- zorgen voor een stedelijke omgeving die duurzaam en veerkrachtig in de toekomst staat;
- aandacht hebben voor inclusie;
- toekomstgericht zijn en gericht op innovatie. Hierbij worden standaarden gecreëerd of ontwikkeld voor innovatieve producten en diensten;
- een multi-stakeholder aanpak kennen met de vier pijlers van de samenleving: de overheden, bedrijven, kennisinstellingen en al dan niet georganiseerde burgers. Er wordt gewerkt aan een volwaardige Quadruple Helix aanpak;
- voldoende regionale uitstraling bevatten en ook de regio betrekken in de uitvoering;
- verschillende bestuurslagen betrekken;
- zich lenen tot de disseminatie van opgedane kennis én producten zodat we tot gemeenschappelijke en gedeelde dynamieken komen die kan leiden tot schaalvergroting;
- de toepassing van data en geïntegreerde technologieën als een essentieel onderdeel integreren.

Daarbij zullen drie essentiële concepten mee het succes bepalen: Innovatie, Quadruple Helix, Datamanagement.

Geïnspireerd op de Nederlandse Smart City Strategie en de Agenda Stad onderzoekt het Kenniscentrum in de stuurgroep Smart Portraits samen met de steden en de VGC verder de haalbaarheid van een speerpuntenprogramma Smart Cities.

Aan de hand van een uitgebreide vragenlijst werd op zoek gegaan naar een gezamenlijk gedragen thema, in het najaar 2019 werd gekozen te focussen op het thema 'rechten' en de onderdelen automatische rechtentoekenning en rechtenverkenning verder te verkennen.

Na een uitgebreide verkenning van de thema's rechtenverkenning en automatische rechtentoekenning zullen we in 2021 twee City Deals definitief vorm geven en formaliseren. Het Kenniscentrum zal ook de uitvoering van de Deals verder opvolgen.

Tegelijk wordt in 2021 verder gegaan met de verkenning van vier nieuwe thema's voor een speerpuntenprogramma: e-inclusie, mobiliteit, water (inclusief ontharding) en duurzame lokale energieproductie worden verder verkend. Daarbij wordt begin 2021 per thema gestart met 'snuffelrondes' waarin op zoek gegaan wordt naar een gezamenlijke stedelijke of stadsregionale uitdaging.

1.2 Studiereis

In het kader van het speerpuntenprogramma organiseert het Kenniscentrum een aantal werkbezoeken bij inspirerende projecten of besturen in het buitenland. Bedoeling bij elk bezoek is over de Smart City werking bij een stad op verschillende manieren kennis op te doen:

- Door theoretische kennissessies georganiseerd door het gastbestuur
- Door praktijkbezoeken aan voorbeeldprojecten in de gaststad

Op 29 en 30 april 2021 zal het Kenniscentrum samen met de stad Porto een virtuele studiereis naar de stad organiseren. Indien in het najaar van 2021 reizen in groep terug mogelijk wordt, zal ook een fysieke studiereis georganiseerd worden.

2. Smart Flanders

Vlaams minister voor Binnenlands Bestuur Bart Somers besliste het Smart Flanders-programma te continueren. In het vervolgprogramma wordt vanaf 2021 ingezet op verschillende sporen.

- In het traject Citizen Science zal gewerkt worden aan een draaiboek voor Citizen Science. Om lokale besturen te ondersteunen in het citizen science - werkveld wordt een hands-on draaiboek opgesteld. Dit draaiboek reikt handvaten aan om succesvolle samenwerkingen met citizen science initiatieven op te zetten, of om zelf initiatieven te initiëren.

Daarnaast wordt een marktverkenning georganiseerd naar de meettoestellen en sensoren die voorhanden zijn om Citizen Science-projecten te ondersteunen. Daarbij wordt gefocust op low-end, betaalbare oplossingen. In een beste koop-model worden de voor- en nadelen van elke oplossing afgewogen.

Indien uit de marktverkenning blijkt dat bestaande oplossingen niet tegemoet komen aan de vereisten voor citizen science wil het Smart Flanders programma ook werk maken van de ontwikkeling van een oplossing via een PIO.

- In het traject CityFlows proberen we mobiliteitsstromen in de stad - auto's, voetgangers, fietsers,...- in beeld te brengen door mobiliteitsgerelateerde datastromen te bundelen. Op die manier krijgen we zicht op de drukte in de stad.

Samen met twee pilotsteden zal in eerste instantie het ontwikkelde CityFlows model verder maturiteit opbouwen. De in de pilotsteden opgedane kennis wordt uitgebreid gedocumenteerd. Centrumsteden die als volger aan de slag willen met het CityFlows model kunnen ondersteuning aanvragen op basis van een credit-systeem, beheerd door het Kenniscentrum.

3. VLOCA

De Vlaamse overheid en Imec/VITO werken samen om in een co-creatief traject met het bedrijfsleven en de lokale besturen een Vlaamse Open City Architectuur (VLOCA) uit te tekenen. Dit is een gedragen referentiekader, een soort van bouwplan om projecten te ontwikkelen in Vlaamse slimme steden, gemeenten of regio's. Dat referentiekader bevat afspraken en richtlijnen over interoperabiliteit (de mogelijkheid van verschillende systemen om met elkaar te communiceren) tussen verschillende IT-systemen en de uitwisseling van gegevens. Een gedeelde visie over een open digitale architectuur moet leiden tot efficiëntere, digitale oplossingen voor de lokale besturen. Het Kenniscentrum maakt deel uit van de ambtelijke stuurgroep van het VLOCA-programma. Tegelijk zorgt het Kenniscentrum voor een maximale afstemming tussen de thematische deeltrajecten "Water in de stad" en "Mobiliteit" binnen VLOCA en het eigen speerpuntenprogramma.

Stadsgenoten

‘Stadsgenoten’ verwijst naar het meerjarig traject van het Kenniscentrum Vlaamse Steden dat focust op het stedelijk samenleven in diversiteit.

Na een literatuurstudie, verkennende interviews en de opmaak van een startnota (2018) én een brede bevraging (2019) van de stadsorganisaties, focusten we ons na de afronding van dat breed opgevatte rapport en de organisatie van een bijhorende praktijken dag (2020) op het belangrijke kruispunt werk/ diversiteit. Meer specifiek zoomden we in op de diversiteit in de personeelssamenstelling van de steden. Heel wat steden hebben reeds lange tijd de wens om ‘een afspiegeling van de samenleving’ te zijn. Dit blijkt een harde noot om te kraken. De resultaten van vele jaren werk zijn beperkt.

Binnen dit nieuwe traject, ‘The Extra Mile’, geven we alle steden de kans zowel beloftevolle praktijken als moeilijke kwesties te delen en doen we diepte interviews met sleutelfiguren in een aantal steden die reeds een traject aflegden omtrent dit thema. In 2021 vinden de laatste gesprekken plaats, bundelen we onze vaststellingen in een rapport en organiseren we een studiedag.

Ook in 2021 zetten we in op een andere belangrijke vaststelling uit zowel het eerste rapport als ‘The Extra Mile’: de nood aan deskundigheid en een goede en gedragen visie. We willen in 2021 de fundamenten leggen van een kader dat inzet op het verhogen en aanscherpen van interculturele competenties, inclusief leiderschap, het uitdiepen en implementeren van visie en het creëren van draagvlak en ‘sense of urgency’.

Ruimtelijk rendement

1. Toekomstgericht herbestemmen

1.1 Haalbaarheidsstudies herbestemmen van parochiekerken

Sinds 2016 kunnen lokale besturen/kerkbesturen beroep doen op een begeleidingstraject voor een haalbaarheidsonderzoek voor de gedeeltelijke of volledige herbestemming van een parochiekerk. Het Kenniscentrum participeerde aan de ontwikkeling van dit project, maakt deel uit van de projectstuurgroep en zorgt mee voor de financiering van het projectbureau. Het Kenniscentrum zal dit project ook verder ondersteunen in 2021.

Het projectbureau stopt de werkzaamheden in zijn huidige vorm eind 2021. Het Kenniscentrum is betrokken in de gesprekken over hoe lokale besturen daarna verder kunnen worden ondersteund.

2. Van leegstaande naar verweven werklocaties

1.1 Verweving I

Het ontwikkelen en ondersteunen van een verwevingsbeleid is vandaag een expliciete doelstelling voor het ruimtelijk-economisch beleid. In samenwerking

met het Kenniscentrum Vlaamse Steden en de VVSG is het Agentschap Innoveren & Ondernemen (VLAIO) op zoek gegaan naar een manier om het in de steden al verrichtte werk te kapitaliseren en de lokale competenties te versterken. Die zoektocht resulteerde onder meer in dit project waarvan de leiding berust bij het Kenniscentrum. Het project wil enerzijds vijf steden gedurende drie jaar intensief begeleiden bij het opnemen van dergelijk transformatieproces voor een specifieke projectzone op hun grondgebied en anderzijds de opgedane kennis delen met de andere steden en geïnteresseerde gemeenten. Uit de 12 kandidaatstellingen selecteerden we in 2018 vijf projectzones die enerzijds zo verscheiden mogelijk zijn en anderzijds een groot potentieel in zich dragen om projectgebonden vraagstukken die kritisch zijn voor het verwevingsbeleid te abstraheren tot een generieke aanpak met leereffecten voor andere verwevingsprojecten.

In 2019 werkten BUUR en Miss Miyagi met de projectverantwoordelijken van de vijf projecten aan een eerste verkenning en het opstellen van een diagnosesnota voor elk van de vijf projecten. Deze diagnosesnota werd in november 2019 opgeleverd en vormt de basis voor het vervolgtraject in 2020 en 2021. In fase 2 worden een aantal scenario's voor verweving verder onderzocht. Tegelijk zal gewerkt worden aan het opbouwen van een Toolbox 'kritische succesfactoren voor verweving'.

1.2 Verweving II

Deze oproep ‘Van leegstand naar verweven locaties II’ gelanceerd op 23 april 2019 , bouwt voort op de eerste gelijkaardige oproep in 2018. De definitieve selectie leverde 11 weerhouden projecten op.

Parallel werd ook de procedure voor een overheidsopdracht voor de totstandkoming van een raamovereenkomst voor de begeleiding t.a.v. lokale

besturen bij een transformatieproces van leegstaande sites en panden in een verstedelijkte context naar verweven woonwerklocaties doorlopen. Consortia met als trekker Common Ground, Omgeving en BUUR werden geselecteerd.

Je vindt hieronder de 4 pakketten met de daaraan gekoppelde weerhouden projecten en het consortium dat de deelopdracht begeleidt.

<i>Opdrachten</i>	<i>Weerhouden projecten die deel uitmaken van het pakket</i>	<i>Begeleiding</i>
Deelopdracht 1	Sint-Niklaas – Nobels Peelman Mechelen – Battelsesteenweg Eeklo – Textiles d’Eecloo	Omgeving / Createlli / Orientes
Deelopdracht 2	Roeselare – Decruy Olivier Harelbeke – Bomarbre Corex Kortrijk – Lijnwaad	Common Ground / Advisors / Bopro
Deelopdracht 3	Aalst – Tragel-Zuid Leuven – Marie Thumas Leuven - Vaartkom	Buur / City D
Deelopdracht 4	Genk – Shopping 2 Aarschot – Cristal Monopole	Buur / City D

Life+ Integrated Projects Climate Action: project BE-REEL !

Het Kenniscentrum werkte in 2017 samen met de Vlaamse en Waalse overheid, drie Vlaamse en twee Waalse steden en het Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf (WTCB) aan de finalisering van LIFE IP CA 16BE-REEL!. Dit project moet bijdragen aan renovaties en renovatiebeleid wat de energie-efficiëntie aanzienlijk moet verbeteren. Deelprojecten uitgevoerd door de diverse partners omvatten capaciteitsopbouw en opleiding voor beheerders en belanghebbenden, richtsnoeren voor de bouwsector, innovatieve technieken en nieuwe financiële instrumenten.

Het Kenniscentrum staat binnen het project in voor de organisatie van een groots disseminatieprogramma naar de lokale besturen in België.

Daarbinnen zullen we in 2021:

- Actief meewerken aan het ontwikkelen van het begeleidingstraject renovatiestrategie private woongelegenheden voor 9 steden en gemeenten door BUUR en Climact;
- een meet-up organiseren (juni) waar de resultaten van dat traject gedeeld worden met alle geïnteresseerden;
- Een masterclass ontwikkelen voor alle geïnteresseerde lokale besturen waarvan de eerste drie sessie van de zes georganiseerd worden dit najaar.

Steden schuilen niet wanneer het regent

Andere opdrachten

1. Het Kenniscentrum als gesprekspartner voor de Vlaamse regering en voor de minister bevoegd voor stedenbeleid en zijn administratie

Het Kenniscentrum zal ook in 2021 constructief samenwerken met de Vlaamse Overheid. Met minister Somers, de nieuwe minister bevoegd voor stedenbeleid ontstond een constructieve relatie. Onze doelgroep is dezelfde en daarom is het aangewezen enerzijds elkaars acties te versterken en anderzijds complementariteit te zoeken in wat we doen. Er zal op geregelde tijdstippen een structureel overleg ingebouwd worden.

Ook op uitnodigingen om deel te nemen aan een aantal initiatieven van de Vlaamse overheid zullen we blijven ingaan voor zover ze verband houden met de programma's uit het meerjarenplan 2017 – 2021.

Meer algemeen blijft het Kenniscentrum de ministeriële initiatieven op het niveau van de Vlaamse Regering volgen en wanneer beleidsinitiatieven raakpunten vertonen met programmasporen uit dit meerjarenplan, wordt in overleg met het dagelijks bestuur bepaald of en welke initiatieven zich opdringen.

2. Opleiding gebiedsgericht werken

Het thema 'Gebiedsgerichte werking' was één van de programma's in de eerste samenwerkingsovereenkomst 2007– 2011. Aangezien gebiedsgericht werken aan permanente verandering onderhevig is, ondervonden de frontlijnwerkers de nood aan bijkomende scholing en ervaringsuitwisseling. Het Kenniscentrum ontwikkelde samen met ervaringsdeskundigen uit de centrumsteden en VGC een opleiding die twee luiken bevat: een eerste tweedaagse waar een theoretische onderbouw centraal stond en drie thematische tweedaagse in steden met praktijkbezoeken.

Na een tweedaagse waar de theoretische onderbouw centraal stond in 2018, kwamen in 2019 'Tijdelijk gebruik' (Gent en Brussel) en 'Stadsvernieuwing' (Genk en Leuven) aan bod.

De derde tweedaagse wordt omwille van Corona opgedeeld in twee afzonderlijke studiedagen. In het najaar van 2021 plant het Kenniscentrum twee studiedagen met als thema: 'It takes a community to raise a child'. Deze keer nemen de VGC en de stad Antwerpen de organisatie en invulling voor hun rekening.

Colofon

redactie Kenniscentrum Vlaamse Steden

vormgeving Zeppo

© foto's Coverbeeld: Pieter Van den Zegel
Pagina 7: Xilinx
Pagina 10: Couch Surf Hero
Pagina 16: CFO.nl
Pagina 19: State of Green
Pagina 21: Represent
Pagina 23: tv urbain architectencollectief - studiobont
Pagina 26: Pixabay
Pagina 28: David van Keulen

*Er is geen moeite gespaard om de auteursrechten van het fotomateriaal te traceren,
wanneer u echter denkt rechthebbende te zijn gelieve dan de uitgever te contacteren.*

v.u. Linda Boudry, Kenniscentrum Vlaamse Steden
Bischoffsheimlaan 1- 8, 1000 Brussel